

Бранислав Живановић

ДЕВЕТ САВРЕМЕНИХ СРПСКИХ ПЕСНИЧКИХ ГЛАСОВА

Девет српских песника / Nine Serbian Poets [антологија новије српске поезије], састављач и писац поговора Владимир Гвозден, Адреса, Нови Сад, 2012.

Рекао бих да је добра песма попут враџиња која се отиварају и зативарају, која се сучељавају и бочно клизе, убацујући ваздух и извлачећи га путем изненадних цезура, преграда, пролаза и излаза [...] Штита је добра поезија није лако дефинисати, али увек постоји нада да ће бити препознат када се прочиташа. (из поговора)

Састављање антологије поезије није нимало једноставан задатак. Он подразумева веродостојан одабир из мноштва песничких гласова, док истовремено има за циљ да представи пуну слику богате поезије једне нације на примерима најрепрезентативнијих аутора. Како је реч о двојезичном издању, енглеско-српском, селектор и преводиоци суочавају се са проблемом издавања само неколико песама од сваког уврштеног песника и песникиња.

Антологије и антологичари у нашем времену узимају се много мање озбиљно, много мање патетично и, због тога, сасвим природно, много мање трагично, но што су се узимали пре неколико деценија. Да би се, деценијама уназад, саставила антологија, било је потребно да њен састављач има изванредан ауторитет и да је тај ауторитет неприкосновен. У српској књижевности довољан је пример, управо, Богдана Поповића и његове *Антологије новије српске лирике* (1911). Тај ауторитет могао је да не буде популаран, могао је да буде и оспораван – приватно или јавно – али он је на изванредан начин био признат и оно

што је једна таква антологија значила није могло да се оспоравањем саме личности антологичара измени.

Сваки избор или антологија су варљиви јер могу да се чине као унапред промишљени и субјективни резултат, стога сваки селектор и антологичар разуме одговорност коју сваки избор, односно антологија, претпоставља, те могуће конфликте изазване неусклађивањем укуса. Из једног озбиљног песничког опуса, одабрати неколико песама значи истовремено заклањати све друге песме у којима се можда налази много од онога што чини да један песник буде велик колико јесте и значајан колико јесте. Јер песник и његова поезија нису само извесне несумњиве врлине него и одређене мане.

Будући да се у периоду од неколико година уназад појавило неколико антологија, избора и панорама српске поезије, овај, можда скромнији али не мање користан и вредан подухват, делимично потврђује једну врсту канона док истовремено даје измењену слику онога што се очекује. Одсуство очекиваних или устаљених аутора из антологије *Девети српских песника* не пориче њихову важност у актуелном пољу деловања, него доприноси усмеренијој фокализацији где ће читалац моћи непосредније да промисли призоре стварности сваког од уврштених песника понаособ и испрати важне појаве у српском песничком уметничком животу у последњих педесет година, а у складу са дometима европске, па и светске поезије. Све ово пропраћено је есејистичким поговором састављача Владимира Гвоздена, „Српска поезија после смрти утопије”, где на тридесетак страна могу да се ишчитају рефлексije о лицима савремене српске поезије, ситуирању песника, интенције антологије, критеријуми и тумачења приређивача, перцептивни оквири и преглед тренутка савремене српске песничке сцене, њена настајања, развитак и положај у друштвено-уметничком пољу и пољима моћи.

Представљањем мањег броја песника дао се увид у већи број песама сваког аутора, а самим тим, равноправним давањем простора (по десетак песама), распоредом песника по хронологији рођења, Владимир Гвозден је дао и целовитији увид у стваралаштво и развитак уврштених песника. Сви аутори рођени у распону од петнаестак година (од 1946. до 1960), живели су, живе и/или објављују на српском говорном подручју (Стеван Тонтић, Јован Зивлак, Раша Ливада, Владимир Копицл, Радмила Лазић, Војислав Деспотов, Нина Живанчевић, Зоран Ђерић, Драган Јовановић Данилов).

Двојезичност антологије *Девети српских песника* показује намеру да се енглеском и уопште страном читаоцу, насупротив непрегледним антологијама од педесет или стотинак песника, понуди продуктивнији и усредсређенији избор који ће афирмисати одређене вредности у

српској поезији друге половине двадесетог века наовамо, до прве деценије новог миленијума.

Група преводилаца је имала захтеван и одговоран посао. Очување аутентичности песме у преводу на енглески језик такође зависи од пажње која се посвећује разним културолошким елементима који понекад остану скривени у слојевитости значења оригиналног текста. Мноштво елемената који се углавном тичу понеке захтевније форме, кратких наративних дигресија, идиома или игре речи, тражили су потпуну усредсређеност на текст како би се у процесу превођења у што већој мери пренела особеност сваког аутора.

Оно што овде уврштене песнике и њихове песме карактерише јесте отклон од хармоније и суочавање са притисцима друштвено-политичке стварности која доприноси узнемирености њиховог песничког гласа, при чему сваки проналази лични тон и реторику којом ће непомирљиво одговорити на нестабилну, контроверзну и драматичну стварност и стварност свог унутрашњег поетичког хабитуса. Једно од основних питања које прожима уврштене песме, према запажању Владимира Гвоздена, јесте „[н]едостатак песничког и стваралачког самопоуздања”.

Било да су посредни трагична искуства која дају потресне, патетичне и меланхолично обојене коментаре једног историјског зла на локалном нивоу, али и „глобалне савремености” одакле пева разочарање (Стеван Тонтић), или сугестивно, дубоко (само)рефлексивно опомињање и демитологизација песничког и људског израза и удеса, критичким промишљањем постојања у историји на један деконструктивистички начин (Јован Зивлак), те пропитивање позиције посматрања света, његове доминације и конструката мишљења и посматраног (Раша Ливада), истовремено се показује да горчина, драма и сумња – у знање и његову производњу – може да се представља и на један лудистички, црнотуморан и ведар начин, сав у алогичним спојевима речи и парадоксима фрагментарног колаж-субјекта (Владимир Копицл). И док субверзија песничког субјекта који се изјашњава о мушко–женским односима, пева са линије раздвајања ова два принципа на један метонимијски, опор, аутопортретски, емпиријски начин презентације и феминистичке амбиваленције (Радмила Лазић), другачији вид субверзије може да полазиште има у (језичкој) провокацији и „пројектовању осећаја савремене кризе” на један инверзан, гротескан и изразито ироничан начин (Војислав Деспотов). Поезија усмерена према стварности, личним догађајима и искуствима која бележе боравиште на Западу (САД), дају таквој поезији космополитски оквир, нарочито ако је говор о краху цивилизације или политичким песмама са бит поетиком као наслеђем (Нина Живанчевић). Насупрот томе, почива поезија окренута спокоју, далеко од комешања света, где песник

бивствује као културални антиквар, колекционар, путник и енциклопедиста (Зоран Ђерић), уз коју стоји поезија као постмодернистички еклектицизам и смелост да константу, непроменљивост унутар пролазних, променљивих ствари, догађаја и општих места, префини, медитативном иронијом и пародијом као стратегијом, и, превасходно, метонимијским радом језика (Драган Јовановић Данилов).

Из наведених одлика може да се изведе закључак да су песме које су изабране и преведене за ову двојезичну антологију дела најрепрезентативнијих, најпродуктивнијих савремених српских песничких гласова, док разноликост и разнородност ових аутора, упркос махом генерацијској подударности, рефлектују динамику савремене српске поезије и њену поетичку разноврсност.

Околност да антологију *Девети српских ђесника* није приредио песник, већ универзитетски професор, угледни књижевни теоретичар и критичар, нуди поузданији и објективнији поглед на савремену српску песничку сцену и продукцију, који успоставља једну врсту вредносног суда, и истовремено поставља важна питања о којима би ваљало да мислимо уколико претендујемо на озбиљно бављење књижевношћу и промишљање о њеном месту и могућности, данас, „после смрти утопије”. Најзад, приређивач Владимир Гвозден, успешно је избегао оно што се догодило и што се догађа у последње време и последњих године, а то је да су антологије престале да буду слике поезије једног раздобља и све више постале слике својих састављача, места на којима се конкретно проверавају апстрактно формулисана мерила, потврђују или дезавуишу сопствени критеријуми.

Упркос свему, антологије су увек будиле радозналост. Па ипак, имају једну особину која је њихова заједничка мана: обимније антологије, са педесетак или више песника, неминовно, бар кад је реч о песницима другог и трећег реда, стварају о заступљеним ауторима одређене представе које је прилично тешко изменити. На тај начин уместо песника остане представа о песнику. Наиме, свака антологија даје поједине песме и на тај начин осиромашује слику о песнику у целини. То може да се брани софизмом да антологије и нису антологије песника него избори песама, али се притом заборавља проста чињеница да песници јесу или нису то што за себе мисле управо због песама које су написали и објавили. Насупрот томе, двојезична антологија *Девети српских ђесника* заслужује сваку пажњу јер се избором од девет савремених песника и песникиња учинио битан помак у превазилажењу овог проблема. Избором од девет песника тј. деведесетак песама, уместо, рецимо, деведесетак песника, успешно је постигнуто да говор мањег броја песника више и прецизније говори (о) нашем времену и нама самима.